

FEMİNİST BİR OKUMAYLA “KÜÇÜK TİLKİLER”İN VE AMERİKA’NIN KADINLARI

Banu Ayten AKIN*

İnönü Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Malatya

ÖZET

Lillian Hellman Amerikan Tiyatrosu'nun önemli kadın yazarlarından. 20. yüzyıla tanıklık etmiş olan yazar, sosyalist feminist çizgide eserler vermiştir. Amerikan tarihinde zenci hareketi, kadın hareketi gibi dinamiklere yol açan eşitsizlikler Hellman'ın oyunlarına da malzeme olmuştur. Bu nitelikteki eserlerinden biri de **Küçük Tilkiler**’dir. Hellman, **Küçük Tilkiler** oyununda Güneyli bir aileyi ele alır. Regina erkek kardeşi Ben ve Oscar ile birlikte Kuzeyli bir işadamlarıyla ortak bir fabrika kurmak istemektedir. Para ilişkileri içinde insani değerlerini kaybeden bu kadın kahraman, erkek dünyasının erkekten fazla sözcüsü olur. Aristokrasiyi alt eden bir burjuvazi ve onun derinliksiz özgürlük çıkışları oyunda ustaca ele alınır. Oyunda, feminizmi ve ilk bilinçsiz kadın tiplerini sınıfsal-sosyal yapı içinde takip etmek olasıdır. Bu inceleme bilinçsiz kadın tiplerinin feminist açıdan okumasını içerir.

Anahtar Kelimeler: Hellman, kadın, feminizm, Küçük Tilkiler, Amerika

WOMEN IN “THE LITTLE FOXES” AND AMERICA WITH A READING FROM FEMINIST

ABSTRACT

Lillian Hellman is the most important woman playwrights of the American Theater. Hellman has witnessed the XX. century from beginning to end worked socialist-feminist line. Inequalities in American history like a black movement and women's movement are main issue of Hellman's plays. One of them is **The Little Foxes**. Hellman takes a southern family in **The Little Foxes**. Regina with her brothers Ben and Oscar want to set up a factory with Marshall northern businessman. This women hero losing her human worth is voice of men's world. A bourgeoisie eradicator to aristocracy and its primitive freedom speech is in good conditions. Its possible to follow femism and first types of senseless women in this play. This analysis contains reading thus types from feminist.

Keywords: Hellman, woman, feminism, the Little Foxes, USA.

1. GİRİŞ

Bu çalışma; Lillian Hellman'ın **Küçük Tilkiler** oyunundaki kadın karakterleri ele alır. Bu karakterleri Amerikan feminizmi içinde konumlandırmak üzere oyunun okumasını içerir. Oyundaki kadın karakterler; Amerikan tarihindeki Güney-Kuzey, aristokrasi-burjuvazi, kölelik-işçilik, kadın-erkek gibi eşitsizlikler doğrultusunda incelenir.

Amerikan Tiyatrosu'nun ve çağının önemli kadın yazarlarından sayılan Lillian Hellman, **Küçük Tilkiler** oyununda açgözlülük olgusunu bir sınıfla eşleştirir ve onun doğal ama bir o kadar çirkin görüntülerini sergilerken kendi toplumunun gerçekliğini zemin olarak alır. Oyunda zenci bir kadının ağzından söylediği bir replik, onun

* Yazışma yapılacak yazar: bakin@inonu.edu.tr

Makale metni 23.12.2010 tarihinde dergiye ulaştırılmış, 29.04.2011 tarihinde basım kararı alınmıştır.

tüm yaşamı boyunca karşısında duracağı bir dünya düzeninin özeti gibidir. Neredeyse baştan sona bir yüzyıla tanıklık etmiş yazarı, mücadelelerle geçmiş dinamik, değişken, ataerkil ve ırk ayrımcılığından özgürlükler ülkesi olma vizyonuna doğru farklılaşan Amerika tarihi içerisinde izlemek gerekir. Sanatsal açıdan herhangi bir akım içinde olmayı reddeden yazar, sınıf çatışmalarını ve adaletsizlikleri işleyen oyunlarında ortaya koyduğu solcu kimliğiyle dikkatleri çeker.

Döneminde ve sonrasında dünya tiyatrosu içerisinde Eugene O’Neill ya da Arthur Miller gibi parlamamış olan bu Amerikan kadın yazarı kendi koşulları içinde değerlendirmek gerekir. Bu değerlendirme yapılırken O’nun yaşadığı tarihin koşulları, kadın kimliği, yazar kimliği, politik kimliği ve son olarak XX. yüzyıl başlarında kadın yazar olarak varoluşu göz önüne alınacaktır. Aksi takdirde yazarın melodram havasından kurtulamayan bu oyununu, çağdaşları içindeki yerine oturtmak mümkün olamayabilir.

1900’lü yılların değişen Amerika manzarasından oldukça etkilenen yazarın oyunları, ilginçtir ki; günümüzde de sahnelenmeye devam etmektedir. Bunun kaynağında *-herhangi bir politik eğilim içine girmeyi lüks olarak değerlendirse de-* yazarın politik kimliği ve sınıflar arası eşitsizliklere nesnel bir bakış açısıyla yaklaşabilmesi yatar (Reuben, 2010).

Günümüzde de farklı biçimlerde süren bu adaletsizliğin yanında insan psikolojisine ilişkin evrensel temalar, psikolojik çözümlenmeler ve serzenişler Hellman’ın oyunlarının temelini oluşturur. Hellman, sosyalist feminist olarak nitelendirilebilecek çizgide eserler verir. Sosyalist feministler, kadının ezilmesini, ataerkil ilişkiler ve kapitalizmin bir özelliği olarak birlikte tartışırlar. Ataerki ve kapitalizm sistemlerini bir arada ele alıp; ataerkil kapitalizm nitelemesiyle kadınların ezilmesini sınıf temelli açıklarlar. Kadının biyolojisinin rolünü, varolduğu tarihsel koşullar ve toplumsal durumlar içinde değerlendirirler. Refah devletinin olumsuz yanlarını eleştirirken; sağlık, konut, eğitim, iş güvenliği, çocuk bakımı hizmetleri gibi alanların kadın lehine iyileştirilmesini talep ederler (Kara, 2006).

Hellman’ın politik eğilimi sanatını olduğu oranda tüm hayatını da kapsayacaktır. 1905’de New Orleans’ta doğan Lillian Hellmann 1984’e dek sürecektir yaşamına yirmiye yakın yazınsal eser sığdırmıştır. Yazarlığının ilk yıllarında sosyalist çizgide bir aktivist olarak karşımıza çıkar. 1934’de ilk oyunu sayılan **The Children’s Hour**’u **In Days To Come** izlemiştir. Ardından 2000 yılında Türkçe’ye de çevrilen 1939’da yazdığı **The Little Foxes** (Küçük Tilkiler) gelir. Bu oyundan sonra 1946’da yazdığı **Another Part of The Forest** adlı eseri Hubard ailesinin geçmişine bir geri dönüştür. 1940’lı yıllarda yazdığı **Watch The Rhine** (1941) ve **The Searching Wind** (1944) doğrudan Hitler ve Mussolini eleştirisi yaptığı antifaşist eserlerdir. Bu metinler Hollywood’a taşınıp filme de alınmış ve hükümet cephesinde büyük yankı uyandırmıştır. Bu dönemde sevgilisi olan Dashiell Hammett Komünist Parti üyesi bir yazardır. 1940-60 arasında onunla birlikte yaptığı antifaşist söylemleri yüzünden Hellman ‘kara liste’ye alınmıştır. Ancak Hellman sevgilisi Hammett gibi Komünist Parti’ye hiç katılmamış, sonrasında herhangi bir politik grup içinde yer almamıştır. Amerika’nın komünizmden en çok endişelendiği yıllarda evini satarak ortadan kaybolmak durumunda kalmıştır. 1960’da yazdığı **Toys In The Attic** oyunu da en az **Küçük Tilkiler** kadar büyük yankı bulmuştur. Hellman oyunlarında adaletsizliği, toplum yapısının etkilediği kişilerin psikolojik çözümlenmelerini ve kadın-erkek eşitsizliğinin de içinde yer aldığı her türlü cins, sınıf, ırk eşitsizliğini işlemiştir. Oyun yazarı, senarist ve aktivist olarak Amerikan kültür hayatına yarım yüzyıl kadar damgasını vurmayı başarmıştır.

2. ORTAMDAKİ VE OYUNDAKİ KADINLAR

2.1. Amerika’nın Kadınları

Tapkı İncil’de anlatıldığı gibi, çekirgelerle birlikte yeryüzünde toprağı ve üzerindeki her şeyi yiyen insanlar da var. Onların yaptıklarını seyredenler de...
(Hellman, 2000:67)

Feminist Bir Okumayla “Küçük Tilkiler”in ve Amerika’nın Kadınları

Hellman, Güney ve Kuzey arasındaki dengeleri, aristokrasinin yerini burjuvaziye devrettiği bir geçiş sürecini, kölecilikten emek sömürüsüne geçişteki adaletsizlikleri, feminist hareketin gelişimini bizzat kendi ailesinde ve çevresinde yaşama ve inceleme olanağı bulmuştur. Bir röportajında, oyundaki aşırı hatta zaman zaman yapay görünen açgözlülük olgusunu ‘annesinin ailesinde çok yakın olarak yaşadığımı’ ifade eder. (PLİMPTON, 2000). Bu anlamda yazar ‘kadın kimliği’yle feminist hareketin gelişim sürecini gözlemler. ‘Politik kimliği’yle sınıf farklarını çözümler. Hellman’ı tanımlayabilmek için öncelikle iki şeye bakmak gerekir:

İç savaşlarla ve demokrasi mücadelesiyle geçen bir yüzyılın Amerika’sına.

Dünyanın dengelerinin sarsıldığı 68’lerin yüksek sesle ortaya koyacağı feminizmin 1880’lerdeki öncü çılgınlıklarına...

Amerikan feminizmi 19. yüzyılda köleliğin kaldırılması hareketi sırasında ona koşut biçimde doğar. Siyahların özgürlük mücadelesi içinde erkekler kadar kadınlar da savaş vermiştir. Daha sonra kendi eşitlik mücadelelerini verecek olan ilk bilinçli feministler böyle bir atmosferde yetişmişlerdir. Irk ayrımının reddinden cinsler arasındaki eşitsizliğin protestosuna uzanan yolun başlangıcında Elisabeth Cady Standon, Susan B. Anthony gibi isimleri görebiliriz. Feminizmin bir hareket olarak ilk toplantısı ise 19-20 Haziran 1848 yılında Quakers Lucretia Mott ve Elisabeth Cady Standon tarafından gerçekleştirilen **Seneca Falls Kongresi**’dir. Amerikan Özgürlük Bildirgesi ile koşut bir takım önermeler (kadınlara oy hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı vb) içeren bu bildirge; kadının sosyal haklarını elde etme kararını ve tarihin ona biçtiği ikincil değeri kesin olarak reddini içerir. Ülkedeki tüm kadınların seçme haklarını güvence altına alma kararıyla son bulan toplantının ardından **İlkeler Bildirisi** imzalanır. Atılan bu ilk adım; feminizmi, temeli eşitsizlik olan bir düzene başkaldırı eylemi içerisinde biçimlendirmeye başlayacaktır. Bu dönemde kadın haklarının temeli, her türden eşitsizliğe karşı bir mücadele olarak atılacaktır. 1900’lü yıllara kadar feministler üç kulvarda mücadele ederler:

- 1- Oy hakkı isteyen feministler
- 2- Sosyal feministler
- 3- Radikal feministler

Amerikan feministleri 1920’li yıllarda oy hakkını elde etmelerinin hemen ardından bir rahatlama ve düşüş yaşamışlardır. Aktiviteleri gerilemiştir. Birçok kadın bununla yetinmeyi tercih etmiştir. Sosyal ve radikal olanlar ise yolun çok başında olduklarını düşünmüşlerdir.

Feministler bu gerilemeyi ve kendi aralarında bölünmeyi 1800’lü yıllarda da yaşamışlardı. Başlangıçta oldukça radikal bir eylem olan **‘erkeğin yüzyıllardır süregelen tiranlığını ortadan kaldırma’** konusunda kesin ve korkutucu birleşme eylemi, XVIII. yüzyılın sonlarına doğru burjuvazinin yeni yüzüyle birlikte hem uysallaşır hem de daha tutucu bir çehre takınır. Artık eşitsizlik, yalnızca kadın-erkek arasındaki eşitsizlik olarak algılanmaya başlanacak ve daha büyük bedeller ödemekten kaçınılacaktır. Hem zencilere hem de kadınlara aynı anda haklar vermektense, yalnızca kadınları hoş tutarak kendi yanlarına almayı başaran ve bu anlamda birbirleriyle uzlaşan ‘feodal güney’ ve ‘burjuva kuzey’ bilinçli kadın hareketini erteletmeyi başarırlar. Giderek gericileşen burjuvazinin kadın kanadının çıkarları doğrultusunda aldığı bu tavır, köleliğin kaldırılması ile feminizm arasında bir bölünmenin gerçekleşmesini de beraberinde getirir. Susan B. Anthony şiddeti artan tartışmalardan birinde şöyle der:

“Kadınlar yerine negrolara oy hakkı verilmesini talep edeceğime ya da bunun için çabalayacağıma sağ kolumu keserim daha iyi.” (Cliff, 1984; 55.)

Kendi haklarını isteme konusu dışında diğer her konuda erkekleriyle aynı fikirde olan burjuvazinin kadınları giderek ırkçı, yabancı düşmanı ve işçi sınıfı karşıtı olacaklardır. Bu gerilemenin başlıca nedenleri arasında ülkeyi saran işçi grevleri ve hızla güneye yayılan kadın hareketi gösterilebilir. Başından beri feminist hareket dışında bırakılmaya çalışılan zenci kadınlar karşısında güney; bu hareketi tümüyle beyaz-orta sınıf kadınlara mal eder. ‘Vahşi ve cahil zenci erkeklere’ oy hakkı verilmesini protesto etmek biçiminde değişime uğrayan feminist hareket; zencilere verilen oy hakkını geri isteme gibi tuhaf yöntemlere bile başvurur (Cliff, 1984). Bu tavır; güneyin sömürüyü uygulama ve sürdürme politikasının doğal bir sonucudur. Feodal yapısından ödün vermeyen

Güney’de üstün beyazlar, Kuzey’de kapitalist sistemin ezici gücüyle kendi yerini sağlamlaştıran burjuvazi hem zencileri hem de emekçi kesimi hedef almışlardır. Bu esnada burjuva kadınlarının bir lüksüne dönüştürülen feminist hareket; zenci ve işçi kadınları dışlayan tutumuyla sağlıksız bir politikaya, giderilmesi güç bir açmaza girmiştir. Ancak 1920’de kadınlar oy haklarını elde eder. Bir rahatlama ve duraklama döneminin ardından yeni ve daha fazlasını isteyen ikinci dalga feministlerin gelişile birlikte feminizm; özellikle 1960 sonrasında eşitsizliğe karşı mücadele biçimine dönüşecektir.

1942’de erkeklerini savaşa gönderen Amerika’nın ekonomisinde ister istemez kadınlara büyük iş düşecektir. Kaslarını göstererek yumruğunu sıkan bir ev kadınının resmi bulunan ve üzerinde “We can do it” (Biz Bunu Yapabiliriz) yazan **Rosie the Riveter** posteriyile bu durum Amerika’nın gündemine taşınmıştır. 1965’de doğum kontrol hakkı kazanan Amerikan kadınının bu hakları kazanmasında en büyük pay; yazan, eleştiren, düşünen ve üniversitelere giden kadınlarıdır.

Zenciler ise 1865’de köleliğin kaldırılmasına ve “tüm Amerikan yurttaşları oy kullanabilir” hükmüne rağmen haklarını elde etme konusunda epey bir zaman beklemek durumunda kalacaklardı. Kuzey’e kaçmayı başaran durumu daha iyi, güçlü zenciler bir yana Güney’de kalan yoksul zenciler hayatlarının sonuna kadar ücretli köle statüsünde çalışmaya devam etmişlerdir (Alexander, 2011).

2.2. ‘Küçük Tilkiler’deki Küçük Tilkiler

Küçük Tilkiler’ in dekorunu Amerika’nın Kuzey kesimi oluşturur. Kuzeyin ücretli emek temelli kapitalist sistemini engelleyen köle sahibi Güney ise o dönem için ilerici bir rol üstlenen burjuvazinin dengeleri bozmaya çalıştığı bir yerdir. Oyunun baş kahramanı Regina; eşi Horace hastanede yatarken erkek kardeşleri Ben ve Oscar ile birlikte kuzeyli Marshall’ın ortaklığıyla kasabaya bir fabrika kurmayı düşlemektedir. Bu sayede kuzeyli zengin bayanların arasına karışıp sefa içinde, gösterişli bir hayat sürdürebilecektir. Bu üç kardeş, Hellman’ın kurgusunda “üç küçük tilki” olarak saptanırken, gücü tükenmiş bir sınıf olan aristokrasiden gelme gelinleri yani Oscar’ın eşi Birdie, sadece çenesi çalışan bir “saksağan” olarak sembolize edilmiştir. Alt edilmesi gereken ve bu işe parasını koyması istenen hasta Horace olacaktır. “Tilkilerin leşi” olarak algılanan Horace finale doğru bu dünyayı aç ve kurnaz tilkilere bırakıp göçecektir.

Oyunun yazıldığı dönem 1939 olmakla birlikte kendine konu edindiği yıl 1900’dür. Güney’in feodal bir yapı içerisinde, Kuzey’in endüstriyel ve ekonomik gelişmelerine sıcak bakan yaklaşımı; sosyalist bir çizgide eserler veren Hellman’ın ana konusudur. Köleliği öven ve beyaz üstünlüğünü sürekli kılmaya çalışan güneyin kuzey etkisiyle yarattığı burjuva sınıfı; kurmaya çalıştığı bir fabrikanın ve buna bağımlı para ilişkilerinin, çıkarıcılığın yıktığı bir aile düzenini de gözler önüne serer. Bir geçiş dönemini canlandıran yapısıyla Güneyli kadınların kendi konumlarının bilinçsizliğini de eleştiren **Küçük Tilkiler**; cins ayrımı yapmaksızın Hubbard ailesini, ortamın yarattığı küçük tilkiler olarak adlandırır ve bu tilkileri düzenin içerisine gönderir. Daha çok sınıf eleştirisi olarak değerlendirilebilecek bu yaklaşım; sömürüyü ilke edinmiş bir ortamda gelişen bir sınıfın, aile içine kadar taşıdığı çıkar ilişkilerini yansıtır.

Küçük hesaplar peşinde birbirlerini ezmeye çalışan aile üyeleri arasında baş rolü bir kadın olan **Regina**’nın alması ilginçtir. Regina; yüzyıl başında, 1789’un aksine özgürlükçülüğünü kaybedip gerici bir güce dönüşen burjuvazinin kendi haklarını elde etme dışında, her konuda erkeğiyle aynı görüşü paylaşan sömürgeci yüzüdür. Kendisine Güney’de bir mevki kazandıracak para hırsına kapılmıştır. Bu anlamda Regina hem yeni yeni oluşan burjuvanın hem de bu ortamda konumunun ne olacağını iyi belirleyemeyen burjuva kadınının göstergesidir. Alt metninde yalnızca kendisinin eşit olduğu bir düzeni onaylayan ama bu konuda derin bir düşünce sisteminden yoksun olan Regina; yazarın tam da eleştirdiği noktada yer alır. Kızı Alexandra’ya yönelik tutumunda çok da net biçimde ortaya koyduğu gibi, işine geldiğinde onu yalnız başına şehirlerarası bir yolculuğa gönderen, önemli bir konuğu geldiğinde içki içmesine izin veren ama evliliği konusunda söz hakkını elinden alan göstermelik özgürlükçülüğüyle kendisinin de baş edemeyeceği bir çıkmazdadır.

Ailesi tarafından mirastan yoksun bırakılmasıyla hiddetlenen intikam duygusu, kuzey özentisiyle artan özgürlük istemi ve Horace’ın ancak hastalığıyla eksiltelen (yazar tarafından) gücü karşısında kocasıyla değiştirdiği rol;

Feminist Bir Okumayla “Küçük Tilkiler”in ve Amerika’nın Kadınları

Regina’yı ailenin iktidarı yapmaya yeter. Bu noktada yoluna çıkan her şeyi ezip geçmede edindiği güç; sınıfının ona sunduğu bir ayrıcalık olacaktır. Evliliği, kardeşleriyle olan ailevi bağları ve kızına yönelik tutumu kadın olmanın ötesinde çıkarıcı, anlayışsız, sert ve yıkıcı tavrı sanki erkek dünyasının sözcüsüymüş havası uyandırır. Ne kocasıyla ne de diğer aile üyeleriyle tek bir sağlıklı ilişkisinin olmayışı, yalnız başına yürüttüğü savaşıyla onu mutlak ama sahte bir zafere götürecektir. Kuzeyli iş adamı Bay Marshall ile birlikte düşleri tazelenen Regina için Chicago; ulaşmak istediği her şeyi temsil eder. Özgürlüğü, ait olmak istediği ayrıcalıklı bir sınıfı, yeni dünya düzenini, güzelliğinin fark edileceği daha geniş ve görkemli alanları...

Regina- Bay Marshall, sanırım beni avutmaya çalışıyorsunuz. Chicago dünyanın en gürültülü, en pis şehri olabilir ama yine de onu ne atlarımızın nal seslerine ne de açelyalarımızın kokusuna değiştirim. Kalabalık sokaklar, tiyatrolar, güzel kadınlar görmek hoşuma gider... Çok güzel kadınlar var değil mi Bay Marshall? (Hellman, 2010:10)

Kadını bir metaya dönüştüren sistemin ta en başında, bunu tüm ruhuyla onaylayan yüzeyselliğiyle Regina, arada kalmışlığının bilinçsizliğini her hareketinde ve her sözünde yansıtabilecektir. Oyunun sahnelenmesinden sonraki eleştirilerde ‘sempatik bir karakter’ olarak değerlendirilen bu bilinçsiz kahraman, görünüşte “dişi”, eylemde “erkek” gücüne sahiptir.

Horace’ı öldürmede kullandığı pasif yöntem yerini doğru belirleyememiş kadının ve ona her türlü çıkar konusunda destek çıkan sınıfın ortak finali gibi görünür. Feminizmin yalnızca duygusal, çıkarıcı ve bilinçsiz izlerini taşıyan Regina; kendi feminist çıkışından çok, ait olduğu yeni sınıfının sivrilmiş bir temsilcisidir. 1910’dan sonra Amerika’da cins ayrıımının temel bir eşitsizlik sisteminden kaynaklandığını savunan akılcı feministlerce geriye itilecek olan bu “kadın modeli”; insanı tüm toplumsal, fizyolojik, psikolojik olguları ile birlikte değerlendirmek adına olumludur. Ancak çok da başarılı olmayan sınırlı işlenişle bir tip olmaktan öteye geçemeyecektir. Onun kötü ya da iyi bir kimlik olarak değerlendirilmesini onaylamayan yazar, yalnızca bir gösterge olan Regina’nın bilinçten yoksun varoluşunu yansıttığını söyler. Oyunun tarihsel yanı bu noktada daha bir önem kazanır. Çünkü 100 yıl öncesinin bir modeli olmasına karşın, öncelikli olarak elde etmesi gereken hakların neler olacağına bilincinde olmayan, bugünün modellerine de denk düşen bir kadın kahraman yaratılmıştır. Kocasını kandıran, kızını kardeşlerini ortadan kaldırmak için yem gibi kullanan ve payına düşeni talep etmekten öteye geçen zihniyetiyle Regina, erkek dünyasının erkekten çok temsilcisidir. Sistemin yarattığı bu kadın tipi ataerkil toplum düzeninin karşısında olmaktan çok tam da yanında yer alır. Kurnazlığını borçlu olduğu bu ticaret düzeni, iyice derinleştirilirse ona bambaşka bir tutsaklık sunmaktadır. Kökleri olmayan, ona kadın olarak istediği hakları verir gibi görünen ama onu kendisine araç edinecek olan bir sınıfın, burjuvazinin oyunudur bu...

Sınıfsal açıdan bambaşka bir kutupta yer alan **Birdie**, sindirilmiş yapısıyla insanı sosyolojik oluşumlarıyla birlikte değerlendirmesi gereken bir anlayışın saptaması olarak ortaya çıkar. Gücü tükenen ya da bir şekilde elinden alınan bir sınıf olan aristokrasinin oyundaki tek temsilcisidir Birdie. Bu anlamda iki defa güçsüzleştirilmiş olur. Hem alt edilen bir sınıftan olmasıyla hem de kadın oluşundaki ve duruşundaki çaresizlikle... Her anlamda yapayalnız bırakılan varoluşuyla Birdie tıpkı ismindeki gibi hüznün verici, zavallı, çaresiz bir kuş gibi çizilmiştir.

Oscar: Saksığan gibi adamın kafasını şişirdin bütün gece... (Hellman, 2010; 9)

Oscar’ın ezme gücünü kazandığı tek insan oluşu, oyun boyunca oğluyla tek bir birebir diyalogunun olmayışı, tüm ailenin ağzını kapatma ve varlığını reddetme ya da unutma tavırlarıyla kuşattığı Birdie; kaypak bir zeminde yokluğu baştan kabul edilmiş ve geçmiş masallarıyla avunan silik bir tiptir. Düşleri geleceği değil, geçmişini imler:

Birdie- Lionnet’e tekrar sahip olmak isterdim. Biliyorum orası şimdi senin malın, fakat annemle babamın zamanındaki gibi düzeltildiğini görmek isterdim. Köşkümüz her yıl yeniden boyanırdı. Babam yağlıboya konusunda çok titizdi. Sonra çimenler o kadar düzgündü ki, ta ırmağa kadar uzanırdı. O yemyeşil çimenler üstünde zinia çiçekleri kırmızı yapraklı pelüsler. Ve incirler ve mavi yapraklı erikler ve frenk üzümleri... (Hellman, 2010:21)

Temeli eşitsizliğe dayalı bir sınıflı toplum içerisinde ne üretim güçlerini elinde bulunduran ne de üretime dahil olan alt kesimden olamayışı onun çaresizliğini pekiştirir. Piyanoyu çalmak, Lionnet'ten söz etmek, ve bir zamanlar kendi ailesinin sömürdüğü zencileri korumak dışında herhangi bir edimi olmayan, eşine bağımlı Birdie kişisi; yazarın sınıfsal farkı birbirine yakın iki tarihi iç içe geçirerek yeni adaletsizliği ortaya koymasına adına olumludur. Ben'in "Yirmi yıl önce topraklarını da kızlarını da ellerinden aldık" derken kastettiği aristokrasinin bu zavallı kadını yeniktir. Bir zamanların feodal gücü günün ezilenine dönüşmüştür. Oscar'ın şiddet kullanarak sindirdiği ve alt metinde bir anlamda aristokratlardan öğ aldığı Birdie; yazarın kaleminden yalnızca bir temsilci olarak çıkmış, özgün ve evrensel bir karaktere dönüşmede eksik bırakılmıştır. Oyun boyunca yalnızca Alexandra'yı uyarma ve Horace ile geçmişini yad etme dışında, çıkar ilişkileri dışında bırakılan Birdie; değişim dönüşümü olmayan durağan bir rol üstlenir, ancak günün ortamını, sınıf değişimini anlatmada önemi artar. O toprakları elinden alınmış aristokratların son kadınıdır, piyano çalar, içki içer, geçmişini anar ve bir kuş gibi ürkek konuşur konuşur...

Regina'nın kızı **Alexandra**; yaşı gereği ufak tefek özgürlük çıkışlarında bulunan ama her defasında kayaya toslayan genç kuşak kadını temsil eder. Gece yarısı ata binmesine izin verilmez ama içki içmesine bir şey denmez, bir başkasına koşutlu, özenti göstergesi bir takım özgürlük sahnelerinde yer alır. Yalnız başına seyahat edebilmesinin altında kadın olarak güveni ve eşitliği kazanmış olması değil, sadece ve sadece ailenin ticari çıkarları yatar. Kuzeni olan Leo ile evlendirilme kararı, bir zamanların klasik feodal aile yapısının vazgeçilemeyen ve burjuva tarafından kendisine uygun bulunduğu noktada uyarlanan bir geleneğin devamıdır. Toprakların yabancıya gitmemesi fikri, fabrikanın hisselerinin aile arasında kalması şeklinde başkalaşmış, burjuva işine yarayan her şeyi, işine geldiği biçimde düzenlemiştir. Tıpkı bir zamanların pamuk tarlası kölelerini şimdi de yeni fabrikanın emekçilerine dönüştürme uyanıklığı gibi...

Bir tek yengesi Birdie'yi seven Alexandra'ya bu ezilmiş ve kurtulma şansı olmayan kadının verdiği yanıt ilginçtir: "Beni sevme. Çünkü yirmi sene sonra sen de benim gibi olacaksın. Aynı şeyleri sana da yapacaklar." (HELLMAN, 2010; 69)

Sistemin erkleri eşitsizliği sonuna dek sürdürmeyi ve sömürmeyi iş edinmişlerdir. Beslendikleri tek kaynak da budur.

Oyunun sonuna dek süren ve iyi verilmemekle birlikte içten içe artan başkaldırısı annesini iyice tanımlayabilmesi noktasında eyleme dönüşür. Sahnede diyaloglarla verilen ve aileyi terk edip tek başına yaşama istemi; babasının ölümüyle değil, onun ölümü sonrasında dönmeye devam eden dalavereleri algılamasıyla ortaya çıkar. Alexandra bilinç düzeyine ulaşır. Bu, tek sayfalık bir finale yığılan hızlı dönüşüm onu güçlü bir genç kuşak temsilcisi yapmaya yetmez. Hellmann'ın aslında kendisinin de ummadığı bir final olarak değerlendirdiği Alexandra'nın bir bilinmeze doğru aldığı yol tuhaftır. Genç kız; özgürlük çıkışı içinde, her türlü pisliği bilen biri olarak aile bireylerini oldukları noktada bırakır. Onun eylemi sorgulamak ve yargılamaktan çok bir kaçış içerir.

Alexandra- Yapamazdın anne, çünkü burayı terketmek istiyorum. Hayatımda hiç istemediğim kadar. Çünkü şimdi babamın bana anlatmak istediğini anlıyorum. Hepsi bir günde. Addie bazı insanların toprak yediğini ve bazılarının da durup onları seyrettiğini söylediler. Şimdi de Ben dayı aynısını söyledi. Evet ona söyle anne. Burada dikilip senin yapacaklarını seyretmek istemiyorum. Ona de ki, insanların sadece dikilip seyretmedikleri yerlerde ben de en az onun kadar güçlü savaşa gireceğim (Hellman, 2010:90).

Bu umutlu bir adım olarak değerlendirilebileceği yerde, ansızın ortaya çıkışından ötürü eylemsizlikten doğan bir eylem olarak kalır. Aileyi terk ediş ne aile için, ne de seyirci için bir doruk olamaz. Kadın olarak da, gençlik olarak da zayıflığı, teyzesine benzetilmesiyle gereksiz yere artırılmıştır. Hellmann'ın sonradan bir üçleme olarak düşündüğü oyunda (İkincisi *Another Part Of The Forest*), ilerideki yalnız ve mutsuz kadına dönüşecek olan Alexandra, düzen içinde sıkışıp kalan kadın kahraman olarak feminizme katkıda bulunacak kadar kuvvetli değildir.

Güneyli aileye önce köle şimdi hizmetkar olarak hizmet eden **Addie**; hem zenci, hem kadın olması gibi dönemin dezavantajlarıyla dolu yapısıyla sessiz bir kimlik olmaya mahkum edilmiştir. O da Birdie ile aynı karakter yapısının farklı sınıflardaki temsilcisi olması adına iyi işlenmemiş bir kimlik olarak oyunun bir köşesinde durur.

Horace’ın neden ona güvenip kızını emanet ettiği, bir miktar parayı ona bıraktığı, her şeyin gerçeklerle birebir gittiği oyunda bir giz olarak kalır. Etkisizliği ve sezdirilen iyiliği ortamın ona yüklediği eksileri dengeleyemediği içindir ki; zencilerin yeni yeni haklar edinmeye başladıkları bir dönemde, yine aynı dönemde edinmiş oldukları hakları bile geri almaları konusunda eylemlere sahne olan bir Güney dekorunda, onun kimliği ne kendini koruyan, ne de aksi bir ezilmişliği çoğaltan anlamsızlıklarla yüklüdür. Güçlü bir edim olan bir nevi miras alma olayı bu noktada havada kalır. O feminist hareketle ya da bu etkileşimlerle yakından uzaktan ilgisi olmayan bir ırkın temsilcisidir. İyi bir gözlemci gibi görünmekle birlikte yeterince açık çizilememiştir. Bu noktada fazla yüklemeye kaldıramaz. Ama oyunun mesajı olarak da düşünülebilecek, çekirgelere gönderme yapan en önemli repliği o söyler. Eşitsizliğin merkezinde duran ve tüm bu değişimler içinde kendi ırkının değişimini yaşayan biri olarak...

2.3. Bir Leş Olarak Algılanan Horace

İlginç bir şekilde hastalığıyla birlikte gelen zayıflığı yüzünden rolleri değiştiği karısı karşısında pasif bir kadın kimliğine bürünen **Horace**, feminist açıdan en fazla yüklemeye yapılacak kişi gibi durur. Karısının açıkgozlülüğünü fark etmiş, sonuçlarını tahmin etmiş, evdeki tüm tilkilerden uzak inzivaya çekilmiş, bir erkek gücünden çok bir kadın naifliğine sahip bu **erkek kahraman**; ne bankacı oluşundaki parayı elinde bulundurma gücünü iyi kullanabilmiş ne de eşitsizliği buyuran bir sınıfın en üst basamaklarında yer alan bir temsilci olarak bu adaletsizliğin övgüsünü yapmıştır. Hem sahne dışı hem de sahne üstü karakter olarak olayların akışını yönlendirebilecek gücüne rağmen dahil olduğu sınıfa bir leş olarak algılanan Horace, yaşadığı dönemin kaldıramayacağı eşitlikçi yapısıyla oldukça ilginç bir karakterdir. Trajik sonundaki melodramatik havadan ötürü zaman zaman, bugün için komik görüntüler içinde yer alsa da, oyundaki en başarılı kahraman olarak değerlendirilebilir. Kızının haklarını korur, onun bakıcısı Zenci hizmetkar Addie’ye bir miktar miras bırakır. Karısını erkek dünyasına ait olduğu için cezalandırmak ister. Kendi varlığı ve yokluğuyla dahil olduğu düzenin açgozlülüğünü, leş yiyiciliğini yansıtan bu kahraman; üst bilinci, her şeyi iyi gözlemleyen yapısıyla kadın karakterlerin aksine oyundaki en eşitlikçi ve feminist karakter olarak görünür. Ne var ki, O da kendi yok edilmesinin karşısında bir izleyici olmaktan öteye geçemez. Bu yüzden feminizme hizmet edemeyecek kadar eksik bir güçtür.

3. SONUÇ

Hem feodal yapıyı hem de kapitalist sistemi aynı anda eleştiren oyun adeta bilinçsiz kadınların bir ironisi gibidir. Birdie sınıfının ezilmişliğiyle, kadın olmanın ürkekliğini üzerinde taşımak zorunda kalan, kendi haklarından ve başkaldırısını biçimlendirmekten habersiz bir yarım karakterdir. Regina, uyanık bir sınıfın gücü elinde bulduran erkeklerine karşı edindiği fırsatları sonuna kadar kullanarak onlarla hesaplaşan ama bunu yaparken onlarla aynı dili konuşmak gibi bir kadersizliğe sürüklenen asimile edilmiş bir karakterdir. Yüzyıllardır erkekle özdeşleşen güç imgesi, kadının eşitlik mücadelesinden söz edilmeye başlanan bir dönemde, bilinçsiz, boş bir sınıfın elinde kadının üstlendiği yapay bir başkaldırıya dönüşüyordur. Temeli çıkarıcılık olan kadın eylemi, başlangıç noktası kadar sonuçları açısından da yarırsız, felaket getiricidir. Burada Regina kadın olmaktan öte gücü eline geçirmek üzere olan cahilliğiyle korkutucudur. Alexandra başkaldırısını finalde ortaya koyması adına çok daha net ve savaştı bir kimlik gibidir. Ne var ki; o da güçlüğünden çok teyzesine benzetilen yönleriyle güçsüzlüğü pekiştirilen çocuk-kadın durumuyla yarı yolda kalmış, şaşkın biri olmaktan öteye gidemez.

Dönemin toplumsal yapısının ortaya koyduğu çelişkileri yansıtmada belgesel bir nitelik de taşıyan oyun, kadın kahramanlar açısından olumsuz ve güçsüz bir yargının sözcüsüdür. Ortamın doğal sonucu olan bilinçsiz kadın kahramanların eleştirisi, feminizmin eşitsizliğe yönelik savaşımının belli bir sınıf içerisindeki sağlıksızlığıyla koşut olarak gitmektedir. Hellman’ın kadınları aslında Hellman’ın değil tüm zamanların kadınlarıdır. Hangi sisteme dahil olurlarsa olsunlar eşitsizliğin bir tarafı olmaya mahkum edilmişlerdir.

Bu bağlamda *Küçük Tilkiler*’de aslanan, cinsiyet ayrımı yapmaksızın altı boş bir sınıfın birbirini yiyip kendi küçük dünyasını bir türlü paylaşamayışın eleştirisidir. Ve bugün de yalnızca Amerikan toplumuna ait olmayan bu

dehşet verici, kanıksanmış görüntü sistemin ölümcül araçlarından biridir. Paylaşılmanın paydasının büyüklüğünün önemsiz olduğu ve yalnızca daha fazlasına sahip olmaya teşvik eden ve insanın doğasındaki bir takım güdüleri ortaya çıkaran bir düzenin varlığından söz eden oyun, günümüze taşıdığı değişmez temalarla feminizmin çıkış noktasının da aralarında bulunduğu eşitsizlikler dünyasının seyircisine seslenir. İçinde bulunulan yüzyılda da çekirgelerle birlikte birbirlerini ve toprağı yiyen insanları izleyen olmayı sürdüren seyirciye...

KAYNAKLAR

- Alexander, R.P. 2011. *Amerika'da Zencilerin Başkaldırısı*, Çev: T.Karamustafaoğlu, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/327/3271.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2011)
- Cliff, T. 1984. *Kadınların Özgürlüğü ve Sınıf Mücadelesi*, Ataul Yay., İst.
- Hellman, L. 2000. *Küçük Tilkiler*, Mitos Boyut Y., İst.
- KARA, N. 2006. *Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(ma)sı*, 2006, Küresel İletişim Dergisi, sayı:1.
- Plimpton, G. 2000. *Playwrights At Work*, Paris Review.
- Reuben, P.P. 2010. *Perspectives in American Literature*, Chapter 8: Lillian Hellman <http://www.csustan.edu/english/reuben/pal/chap8/hellman.html>, (Erişim Tarihi: 10.11.2010).
- *Pal: Lillian Hellman*, 2010. www.altavista.com/cgi-bin/query, (Erişim Tarihi: 12.11.2010)
- *Modern Zamanlarda Kadın*, 1996, Sanat Dünyamız, sayı:63, İst.